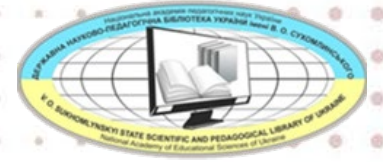

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Відділ зберігання фонду, обслуговування користувачів і
соціокультурної діяльності

[#працюємо для перемоги](#)

Перший директор Всенародної бібліотеки України

до 140-річчя від дня народження Степана
Пилиповича Постернака
(1885–1938)

КИЇВ, 2025

27 квітня бібліотечна спільнота вшановує пам'ять Степана Пилиповича Постернака – одного із фундаторів, першого офіційного директора Всенародної (Національної) бібліотеки України (ВБУ, нині – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського), бібліотекознавця, бібліографа, організатора бібліотечної справи.

Біографія

Постернак Степан Пилипович (до 1918 р. також Постернаков, Пастернаков; народився 27 квітня 1885 в селі Степанівка Ніжинського повіту, нині село Рівчак-Степанівка – помер 19 січня 1938) – педагог, історик освітнього руху та бібліотечної справи в Україні, бібліограф, бібліотекознавець, громадський діяч, перший директор Всенародної бібліотеки України при ВУАН.

Дитинство С. П. Постернака, як і двох попередніх завідувачів Всенародної бібліотеки України Є. О. Ківлицького (1861–1921) та Ю. О. Меженка (1892–1969)? пов'язане з Чернігівщиною.

У 1905 р. С. П. Постернак вступив до одного з найстаріших навчальних закладів в Україні, відомого далеко за межами країни своїми освітніми, науковими і культурними традиціями, – Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька.

Гімназія вищих наук князя Безбородька (нині – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя).

URL: <https://nezhatin.com.ua/2022/09/17/istoriya-nizhynskogo-universytetu-rozpochalasya-202-roky-tomu/>.

Діяльність С. П. Постернака як педагога

У грудні 1917 р. С. П. Постернак працював викладачем історії в київській учительській семінарії. З 1918 р. працював у Києві в комісаріаті в справах Київської шкільної округи, Київському губернiальному комісаріаті народної освіти, Міністерстві народної освіти – головою відділу учительських шкіл та видавництва; пізніше – лектором в учительській семінарії, в авіаційній школі; редактором у Книгоспiлці, Вукоспiлці та Державному видавництві України; головним консультантом шкільного відділу Наркомосу України, київського губернського комісара освіти. Власний досвід та події того часу в освітній галузі висвітлив у книзі «З історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917–1919 рр.» (1920).

Постернак, С. З історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917–19 р.р. / С. Постернак ; [авт. передм. С. Постернак]. – Київ : Всеукр. кооператив. вид. Союз [№] 52, 1920 (Печатня Вид. Т-ва «Друкарь»). – 127 с. – (Педагогічно–Психологічна Бібліотека ; № 10).

Постернак, С. Постановка справи підготування учителів за часи революції в Росії і на Україні : шкільна хроника / С. Постернак // Вільна українська школа. – 1918/1919. – № 8/9. – С. 137–143.

Діяльність С. П. Постернака як бібліотекаря

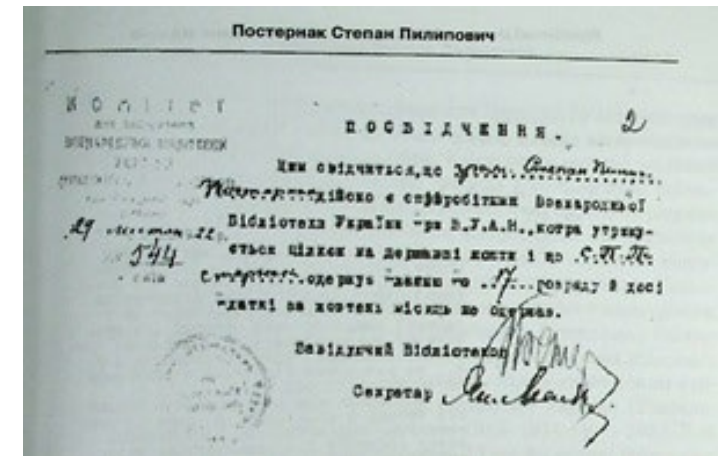
Будівля президії Національної академії наук України

URL: <http://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=nued6&id=2783>

У березні 1922 р. обраний до Тимчасового комітету для заснування Всенародної (Національної) бібліотеки України (ВБУ), у травні 1922 – головою Ради бібліотекарів.

Від 1921 р. діяльність С. П. Постернака пов'язана з ВУАН (тепер Національна академія наук України).

Степан Пилипович був керівником секції історії освіти Педагогічної комісії, ученим секретарем Комісії для складання енциклопедичного словника (1921–1922), заступником голови бібліографічної комісії при ВУАН, членом Комісії краєзнавства, членом Ради ВУАН.

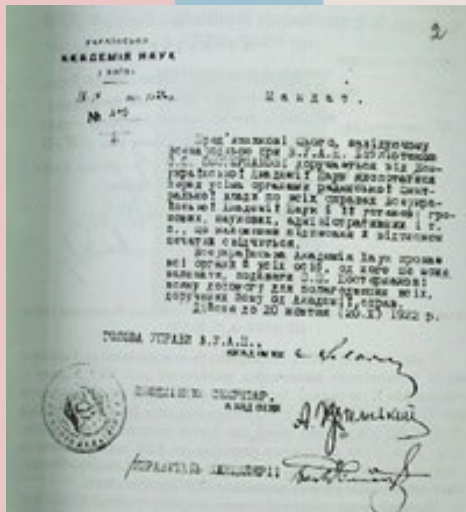

Посвідчення співробітника ВБУ при ВУАН С. П. Постернака
29 листопада 1922 р. URL: <http://resource.history.org.ua/item/0015640>.

З 26 березня 1923 р. – за обранням Спільного зібрання ВУАН – став першим директором Бібліотеки.

С. П. Постернак керував Бібліотекою в складний період її становлення. Незважаючи на відсутність належного досвіду, фінансову скруту, розкиданість фондів по різних приміщеннях, брак бібліотечного устаткування, складнощі в організації опрацювання величезного масиву документів, набутих Бібліотекою, підготовку до переїзду в нове приміщення, ВБУ невпинно розвивалася. С. П. Постернак особисто контролював роботу працівників Бібліотеки, вникав у суть справи та її деталі.

Під керівництвом С. П. Постернака в 20-х роках у Бібліотеці працювали такі видатні фахівці з бібліотечно-бібліографічної справи як Г. П. Житецький, В. Ф. Іваницький, Ф. П. Максименко, М. І. Ясинський, С. П. Маслов та ін.

Мандат про повноваження директора ВБУ С. П. Постернака
18 вересня 1922 р. URL:
<http://resource.history.org.ua/item/0015640>.

Посвідчення С. П. Постернака про відрядження на Всеукраїнський бібліотечний зїзд 1 червня 1925 р.
URL:
<http://resource.history.org.ua/item/0015640>.

С. П. Постернак (у центрі) серед учасників I конференції наукових бібліотек України. Київ, 1925 р. URL:
<http://resource.history.org.ua/item/0015640>.

Репресії

ЦДАВО України. Ф.
166. Оп. 12. Спр. 5729. –
Київ, [б. р.]. – Доступно
також: [https://e-
resource.tsdavo.gov.ua/fil
e-viewer/160378#file-
3105646](https://e-resource.tsdavo.gov.ua/file-e-viewer/160378#file-3105646).

18 жовтня 1929 р. С. П. Постернак був заарештований за звинуваченням у приналежності до Спілки визволення України та Братства української державності. Через відсутність доказів у травні 1930 р. звільнений. Щоб продовжити вільно працювати змушений підлаштовуватися під тогочасні умови. Підготував об'ємну працю «За ленінський етап у бібліографії», активно публікував статті прорадянської тематики. Останнє місце роботи – завідувач відділу бібліотеки Наркомату важкої промисловості УРСР.

Вдруге заарештований 30 грудня 1937 р. нібито за участь в антирадянських терористичних організаціях, зв'язках з Є. Коновальцем, а також із німецькою націоналістичною організацією та німецьким агентом А. Кристером. Наступного дня засуджений «трійкою» при Київському обласному управлінні НКВС УРСР до розстрілу. Страчений 19 січня 1938 р. Реабілітований у квітні 1989 р.

<https://esu.com.ua/article-883335>

Особовий архівний фонд С. П. Постернака

Особовий архівний фонд С. П. Постернака зберігається в Інституті рукопису НБУВ під № 52, описаний у 1972 р. і нараховує 559 од. зб., хронологічні рамки архіву – 1907–1929 рр.

Степан Филиппович Постернак (1885–1938)¹

С.П. Постернак — В.І. Вернадському

№ 702
13 грудня 1926 р., [Ленінград]

13.XII. 1926

Многоуважаемый Владимир Иванович.

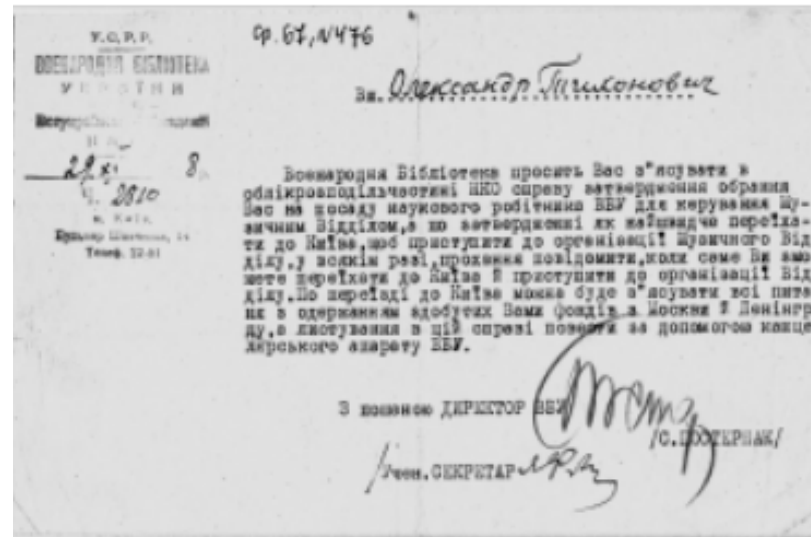
Заходил к Вам, но к великому сожалению, не мог лично увидеть Вас, чтобы попросить Вас помочь раздобыть для Всенародной Библиотеки Украины при УАН в Киеве издания Геологического Комитета, Минералогического Общества, некоторые издания КЕПС²а.

Уезжая сегодня, я лично уже не смогу повидаться с Вами. Разрешите посему направить к Вам сотрудника нашей библиотеки Федора Филипповича Максименко², который командирован специально для собирания материалов для Всенародной Библиотеки Украины.

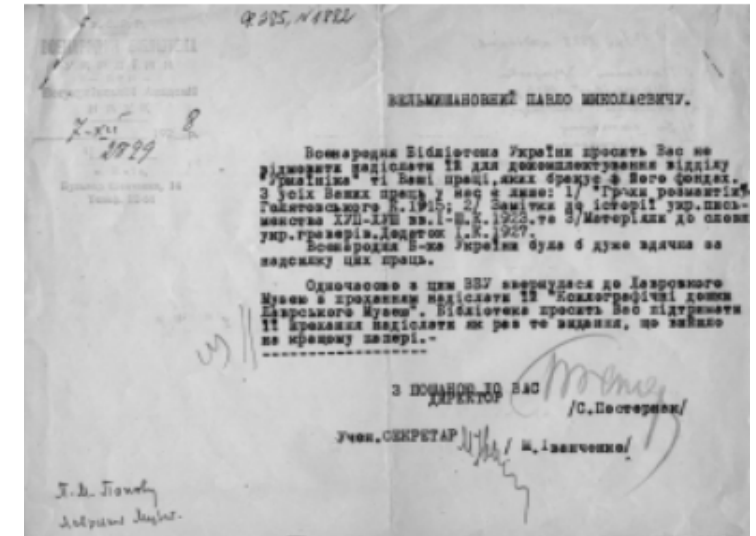
Готовый к услугам

Директор В.Б.У. С. Постернак

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 1314, арк. 1^{оо}.

Лист директора ВБУ С. П. Постернака до О. Т. Дзбановського із повідомленням про обрання його завідуючим музичним відділом Бібліотеки. 29 листопада 1928 р. (ІР НБУВ, ф. 67, № 476).

Лист директора ВБУ С. П. Постернака до П. М. Попова з проханням надіслати до Бібліотеки свої видання. 7 грудня 1928 р. (ІР НБУВ, ф. 285, № 1882).

**ПОСТЕРНАК Степан Пилипович
(1885–1938)**

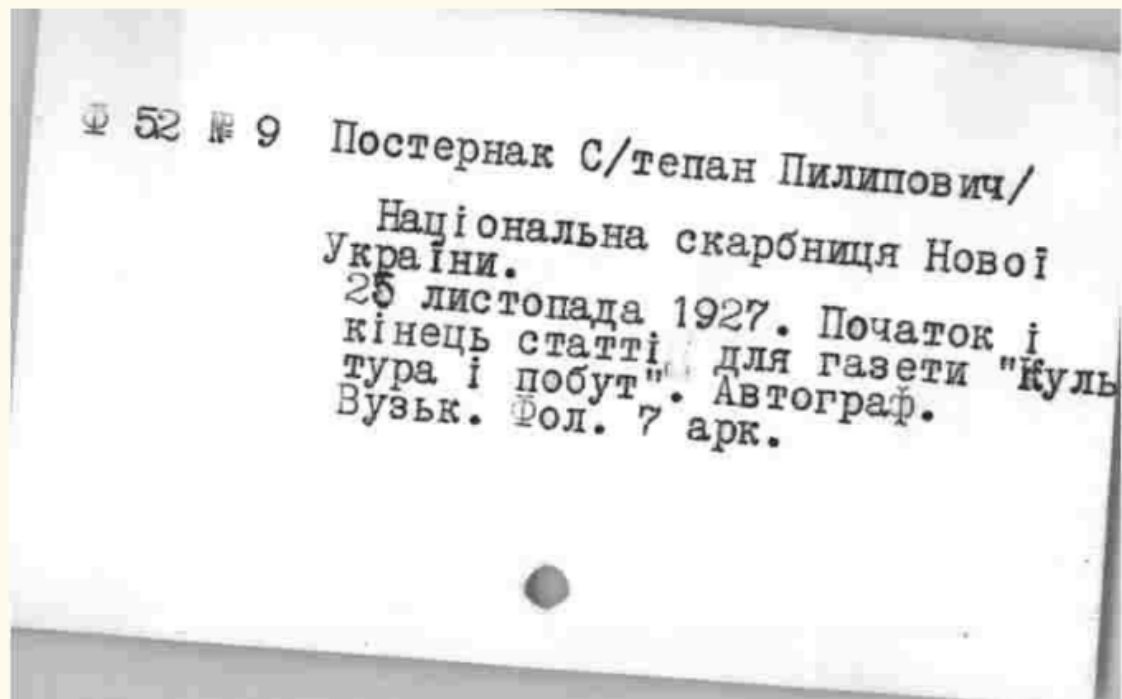
Фонд № 52

0000 0001 0002 0003 0004 0005
0006 0007 0008 0009 0010 0011
0012 0013 0014 0015 0016 0017
0018 0019 0020 0021 0022 0023
0024 0025 0026 0027 0028 0029
0030 0031 0032 0033 0034 0035
0036 0037 0038 0039 0040 0041
0042 0043 0044 0045 0046 0047
0048 0049 0050 0051 0052 0053
0054 0055 0056 0057 0058 0059
0060 0061 0062 0063 0064 0065
0066 0067 0068 0069 0070 0071
0072 0073 0074 0075 0076 0077
0078 0079 0080 0081 0082 0083
0084 0085 0086 0087 0088 0089
0090 0091 0092 0093 0094 0095
0096 0097 0098 0099 0100 0101
0102 0103 0104 0105 0106 0107
0108 0109 0110 0111 0112 0113
0114 0115 0116 0117 0118 0119
0120 0121 0122 0123 0124 0125
0126 0127 0128 0129 0130 0131
0132 0133 0134 0135 0136 0137
0138 0139 0140 0141 0142 0143
0144 0145 0146 0147 0148 0149
0150 0151 0152 0153 0154 0155
0156 0157 0158 0159 0160 0161
0162 0163 0164 0165 0166 0167
0168 0169 0170 0171 0172 0173

[Повернутись до списку фондів](#)

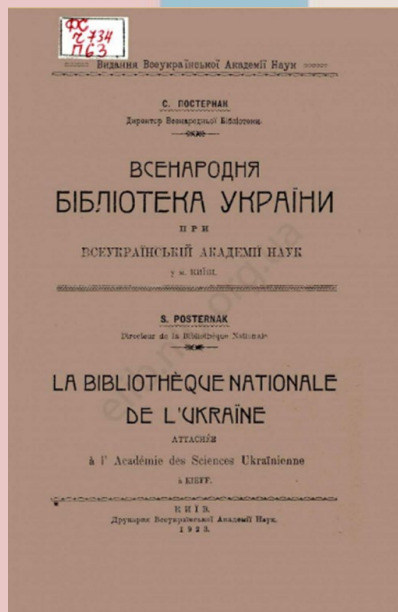
Фонд № 52 > > 0008

⏮ ⏪ 🔍 1:1 ⏩ ⏭

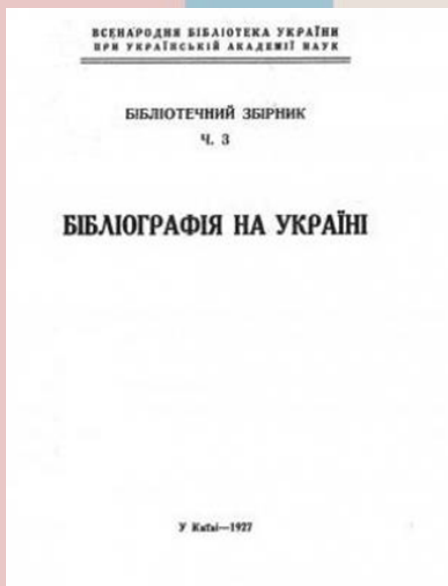
Тип зображення: image/jpeg Розмір: 29 KB

Постернак Степан Пилипович [Електронний ресурс] / НБУ ім. В. І. Вернадського. – Електрон. дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <https://irbis-nbuv.gov.ua/CATALOGI/0052/P9.html>. – Назва з екрана.

Всенародня бібліотека України при Всеукраїнській Академії Наук у м. Києві / С. Постернак. – Київ : Друк. Всеукр. Акад. Наук, 1923. – 64 с. – Доступно також: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0010389>.

Проблеми Наукових Бібліотек УСРР / Постернак С. П. // Бібліотечний збірник. Ч. 1 : Праці Першої конференції наукових бібліотек УСРР / Всенар. б-ка України при Укр. АН. – Київ : 3 друк. П.-З. з. ім. Леніна, 1926. – С. 16–23. – Доступно також: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=421>.

Бібліотечний збірник. Ч. 3 : Бібліографія на Україні / [редкол.: В. Козловський, С. Постернак, М. Сагарда] ; Всенар. б-ка України при Укр. АН. – Київ : 3 друк. П.-З. з. ім. Леніна, 1927. – 125, [2] с. : табл. – Доступно також: <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=161>.

Матеріали про С. П. Постернака

 LIBNAS | LIBRARY PORTAL OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE

ГОЛОВНА УСТАНОВИ НАУКОВЦІ ПУБЛІКАЦІЇ ЖУРНАЛИ

А Б В Г Д Е Є Ж З І К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ю Я

Прізвище

 [Вчені Академії](#)

 інтернет-адреса сторінки: <http://e-libnas.nbuv.gov.ua/uk/person/IDP161893990921>

Соціальні комунікації. Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

ПОСТЕРНАК Степан Пилипович

Бібліограф, педагог, фахівець із книгознавства, бібліотекознавства, історії освітнього руху в Україні, організатор бібліотечної справи .

Posternak Stepan Pylypovych

Дати життя: 27.04.1885, Степанівка, Україна (тепер - село Рівчак-Степанівка, Ніжинський район, Чернігівська область) - 19.01.1938, Київ, Україна.

Освіта: Ніжинський історико-філологічний інститут князя Безбородька (1908) - Ніжин, Чернігівська область, Україна
Петербурзький історико-філологічний інститут (1910) - Санкт-Петербург, Росія
Петербурзький університет, історико-філологічний факультет (1911) - Санкт-Петербург, Росія.

Постернак Степан Пилипович [Електронний ресурс] // LibNAS Ukraine : Бібліотечний портал Національної академії наук України / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т інформ. технологій. – Електрон. дані. – Київ, 2012. – Режим доступу: <http://e-libnas.nbuv.gov.ua/uk/person/IDP161893990921>. – Назва з екрана.

Постернак Степан Пилипович

ПОСТЕРНАК Степан Пилипович (27. 04. 1885, с. Степанівка Ніжинського пов. Чернігівської губ., нині с. Рівчак-Степанівка Ніжинського р-ну Чернігівської обл. — 19. 01. 1938) — бібліотекознавець, бібліограф, організатор бібліотечної справи. Навчався в Ніжинському (1905–08) та Санкт-Петербурзькому (1908–10) історико-філологічних інститутах; закінчив Санкт-Петербурзький університет (1911). Працював викладачем історії та російської мови в Умані (нині Черкаська обл., 1911–12), Тихорецьку (1912–14) та Таганрозі (1914–17; обидва — Росія). Від 1917, переїхавши до Києва, працював у Комісаріаті в справах київської шкільної округи, Київському губерніальному комісаріаті народної освіти, Міністерстві народної освіти, а також лектором в учительській

Нагору ↑

Постернак Степан Пилипович [Електронний ресурс] / Г. І Ковальчук // Енциклопедія сучасної України / Ін-т енцикл. дослідж. НАН України. – Електрон. дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-883335>. – Назва з екрана.

ГОЛОВНА

РУБРИКИ

КНИГА
ПАМ'ЯТІ

ПОШУК

ДОВІДНИК

ПРО ПРОЕКТ

КОНТАКТИ

Кількість користувачів

Сьогодні : 36

За місяць : 845

Кількість

А Б В Г Д Е Є Ж З И І Й Ї К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ю Я

Рубрики : [Персоналії](#)

Постернак Степан Пилипович

Постернак Степан Пилипович [до 1918 р. також Постернаков, Пастернаков; 27.04.1885, с. Степанівка Ніжинського пов. Макіївської вол. Чернігівської губ., нині с. Рівчак-Степанівка Носівського р-ну Чернігівської обл. – 19.01.1938] – бібліотекознавець, бібліограф, організатор бібліотечної справи в Україні, педагог, історик освітнього руху, громадський діяч.

Походив з сім'ї сільського дяка. Вищу освіту здобував у Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька (1905–1908), Санкт-Петербурзькому історико-філологічному інституті (серпень 1908 р. – березень 1910 р.), Імператорському Санкт-Петербурзькому історико-філологічному інституті (серпень 1908 р. – березень 1910 р.), Імператорському Санкт-Петербурзькому університеті (закінчив у 1911 р.). У студентські роки брав активну участь у політичному та громадському житті, подіях 1905 р., за що піддавався покаранням: заарештований жандармським управлінням у 1906 р., відсидів кілька місяців у Ніжинській в'язниці, звідки вийшов за амністією; у березні 1910 р., за свідченням Постернака, «був звільнений» міністром народної освіти О. Шварцем із Санкт-Петербурзького

Постернак Степан Пилипович [Електронний ресурс] / Стрішенець Надія Володимирівна // Українська бібліотечна енциклопедія / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Електрон. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua/article/Постернак%20Степан%20Пилипович>. – Назва з екрана.

[Енциклопедія](#)
[Електронна бібліотека](#)
[Періодичні та серійні видання](#)
[е-Каталог бібліотеки](#)
[Інтернет - ресурси](#)
[Проекти](#)
[Історики України](#)

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
Оберіть мову ▾

Пошук у тексті статей логіка: АБО ▾ Пошук Очистити
 [Автори статей](#)

А Б В Г Д Е Є Ж З И І Й К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ю Я
[Том \(Україна - Українці\) Кн. 1](#)
[Том \(Україна - Українці\) Кн. 2](#)

Гасла (пошук у заголовках) логіка: АБО ▾ Пошук Очистити

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.
 Том (Україна - Українці) Кн. 1
 (ЗМІСТ)

 Бібліографічне посилання: Стрельський Г.В. ПОСТЕРНАК Степан Пилипович [Електронний ресурс] . URL: http://www.history.org.ua/?termin=Posternak_S (останній перегляд: 18.03.2025)

ПОСТЕРНАК СТЕПАН ПИЛИПОВИЧ

ПОСТЕРНАК Степан Пилипович (27.04.1885–19.01.1938) – педагог, історик освітнього руху та бібліотечної справи в Україні, бібліограф, бібліотекознавець, громад. діяч, перший директор Всенар. 6-ки України при ВУАН. Н. в с. Степанівка Ніжинського пов. на Чернігівщині в сім'ї дяка. Освіту здобув у Ніжинському історико-філологічному інституті князя

Постернак Степан Пилипович [Електронний ресурс] / Стрельський Геннадій В'ячеславович // Енциклопедія історії України / Ін-т історії України НАН України. – Електрон. дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Posternak_S. – Назва з екрана.

СТЕПАН ПИЛИПОВИЧ ПОСТЕРНАК

27.04.2020

Давно минули роки періоду Великого терору – масштабної кампанії масових репресій громадян, що була розгорнута в СРСР у 1937-1938 рр., під час якої на території УРСР, згідно з оцінками істориків, було засуджено 198 тис. та 918 осіб – а ми все ще відкриваємо нові й нові імена в рідній історії.

Ця «машина смерті», мабуть, не оминула жодної сфери діяльності країни. Зачепила вона й співробітників Всенародної бібліотеки України, зокрема її першого офіційного директора Степана Пилиповича Постернака. Після страшних подій 30-х років ім'я С.П. Постернака, його роль у розбудові Бібліотеки і взагалі – у розвитку вітчизняної освіти, науки та культури довгі десятиріччя навіть не згадувалися. Лише в часи незалежності з'явилися перші публікації, присвячені біографії Степана Пилиповича та його діяльності на бібліотечній та педагогічній ниві.

Народився він 27 квітня 1885 року в селі Степанівка Ніжинського повіту в родині священика. Навчався в початковій сільській школі, згодом – в Ніжинській класичній гімназії. У 1905 році С.П. Постернак вступив до одного з найстаріших навчальних закладів в Україні, відомого далеко за межами країни своїми освітніми, науковими і культурними традиціями, – Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька. Уже на першому курсі активно ввійшов у політичне та громадське життя, брав участь у подіях 1905 р. і навіть був заарештований жандармським управлінням у 1906 р. Відсидівши кілька місяців у Ніжинській в'язниці, був звільнений за амністією.

Провчившись три роки, Степан вирішує перевестись до Санкт-Петербурзького історико-філологічного інституту. У серпні 1908 р. він був переведений до тодішньої столиці Російської імперії, однак не на 4-й, а знову на 3-й курс. 23 лютого 1909 р., провчившись семестр, Степан писав з цього приводу до товариша в Ніжин, що, либонь, не зовсім

Степан Пилипович Постернак [Електронний ресурс] // Херсон/ обл. універс. наук. б-ка ім. Олеся Гончара. – Електрон. дані. – Херсон, 2020. – Режим доступу: <https://lib.kherson.ua/stepan-pilipovich-posternak.htm>. – Назва з екрана.

Навігація

Головна сторінка
Нові статті
Нові редагування
Потрібні статті
Люди
Місця
Речі
Сфери
Установи
Час
Випадкова стаття

Постернак Степан Пилипович

[Сторінка](#)

[Обговорення](#)

[Редагувати](#)

[Редагувати код](#)

[Історія](#)

Степан Пилипович Постернак (до 1918 р. також Постернаков, Пастернаков; народився 27 квітня, за новим стилем 9 травня 1885 в селі Степанівка Ніжинського повіту^[1], нині село Рівчак-Степанівка – помер 19 січня 1938) — бібліотекознавець, бібліограф, організатор бібліотечної справи в Україні, педагог, історик освітнього руху, громадський діяч. Перший директор Всенародної бібліотеки України при Всеукраїнській академії наук (нині — Національна бібліотека України імені Вернадського).

Зміст

[сховати](#)

- Життєпис
- Твори
- Степан Постернак
- Джерело
- Примітки

Степан Постернак

Степан Пилипович Постернак [Електронний ресурс] // Енциклопедія Носіївщини. – Електрон. дані. – 2020. – Режим доступу: https://wikinosivka.info/wiki/Постернак_Степан_Пилипович. – Назва з екрана.

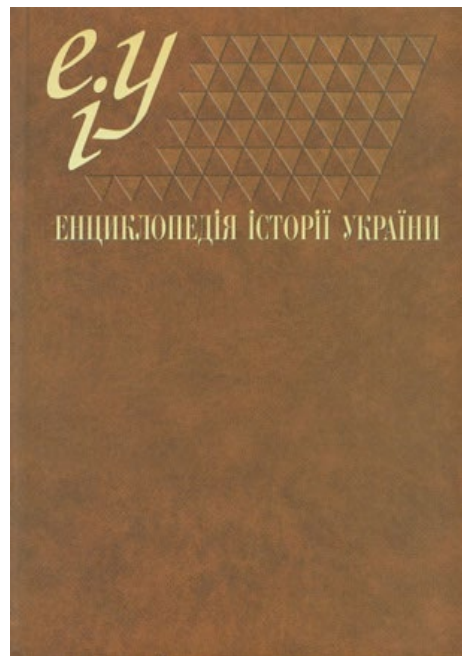
ПОСРЕДНИКОВ Дмитро Володимирович (28.01.1968, м. Томськ, РРФСР) – дослідник в галузі міжнародних відносин та питань взаємодії політики і релігії, к.і.н. (1995), доц. (1999). 1985–1992 навчався на іст. ф-ті ДонДУ, 1992–1995 – аспірант каф. нової та новітньої історії, 1998 – доц. каф. нової та новітньої історії, з 1999 – доц. каф. політології цього ж ун-ту. Канд. дис. “Радянсько-британські політичні відносини напередодні і на початку другої світової війни (вересень 1938 – 1 січня 1942)” захистив 1995 в ДонДУ. Автор 20 наук. праць.

Тв.: СССР – Англия: на пути от конфронтации к сотрудничеству (1938–1941). – Донецьк, 1996; Політика і релігія: еволюція термінів // Історичні і політологічні дослідження. – Донецьк. – 2000. – №2; Східна теократія // Там само. – 2001. – №1; Формування римсько-католицького принципу: домінування церкви над державою // Там само. – 2001. – №4; Разделение политики и религии. Экономическое общество и секуляризованное государство // Там само. – 2002. – №3/4; Политология: Наяв. поєбін. – К., 2004 (у співавторстві). Дяк.: Анкета Д. В. Посреднікова.

Любов Шепель

ПОСТЕРНАК Степан Пилипович (27.04.1885, с. Степанівка Ніжинського пов. на Чернігівщині – 19.01.1938, м. Київ) – дослідник історії освітнього руху і бібліотечної справи в Україні, бібліограф, бібліотекознавець, педагог, перший директор Всенародної бібліотеки України (ВБУ) при ВУАН. З сім’ї священика.

Освіту одержав у Ніжинському іст.-філол. ін-ті та на іст.-філол. ф-ті Петербурзького ун-ту, який закінчив в 1911. Працював викл. історії та рос. мови в Тихорецькому, а потім – у Таганрозькому комерційному училищі. Після Лютневої революції 1917 був обраний до складу виконкому Таганрозької Ради робітничих і селянських депутатів. У грудні 1917 повернувся в Україну, де продовжував пед. діяльність (працював на курсах підготовки учителів, у Комісаріаті народної освіти, у шкільному відділі Наркомосу України, у Київському та Черкаському ІНО). З 1921

Постернак Степан Пилипович / Лариса Стрельська // Вчені Інституту історії України : біобібліогр. довід. / НАН України, Ін-т історії України ; [ред. кол.: В. А. Смолій (голjd. ред.), В. М. Даниленко (заст. голjd. ред.), Л. Ф. Шепель (відп. секр.) та ін.]. – Київ : [б. в.], 2006. – Вип. 2, ч. 3 – С. 197–198. – (Українські історики). – Доступно також: <http://resource.history.org.ua/item/10889>.

Постернак Степан Пилипович / Стрельський Г. В. // Енциклопедія історії України. Т. 8. Па–Грик / НАН України, Ін-т історії України ; [редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.]. – Київ : Наук. думка, 2011. – С. 437. – Доступно також: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-1142-7/978-966-00-1142-7.pdf>.

У статті розглянуто передумови та етапи створення «Енциклопедичного словника», у складі редакційної колегії якої працював **С. П. Постернак**.

Дубровіна, Л. А. Статуси всенародної бібліотеки України при ВУАН як джерело з історії розвитку та трансформації ідеї національної бібліотеки (1918–1934) / Л. А. Дубровіна // Укр. археограф. щоріч. / НАН України [та ін.]. – 1999. – Вип. 3/4. – Т. 6/7. – С. 308–330. – Доступно також: http://archeos.org.ua/wp-content/uploads/2013/11/UAShch_03_4_1.pdf.

Про Статути всенародної бібліотеки України, які збереглися в особистому архіві **С. Постернака**, які були підготовлені під час його керівництва Бібліотекою.

Л. А. ДУБРОВІНА (Київ)
СТАТУТИ ВСЕНАРОДНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ПРИ ВУАН ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ
ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЦІЛІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ
(1918–1934)

Джерелом бази дослідження історії першої національної бібліотеки в Україні¹, як і кагалі періоду 20–30-х років нашого століття, є десять мовчазно: матеріали відомого архіву, що зберігаються нині в НБУ ім.ні В.І.Вернадського неозорозко "просіяні" при подальшому опрацюванні. Тим важливіше залучення матеріалів особових архівних фондів її діячів з фонду Інституту рукопису НБУ, зокрема таких, як директора бібліотеки С.П.Постернака, зам.націон.старожику С.І.Маслова та ін., які зберігали не лише документи, що були офіційно прийнятими, а й численні підготовчі документи, що відображають власне процес розробки комітеті діяльності ВБУ та велику політичну ситуації, що розвивалася в Україні, можливість зміст та причини багатьох реалій того часу. Серед них чимало найважливіше значення мають Статути Всенародної бібліотеки України при ВУАН періоду 1918–1936 рр., їх проекти та варіанти, матеріали обговорення. Проекти Статутів, що створювалися наприкінці 20-х – у першій половині 30-х років, не були прийнятими – вони не встигли за розвитком політичної ситуації та швидко втрачали оперативну актуальність. Тим значення їх змістовна цінність як історичного джерела, окрім значення пошуків і їх внутрішній зміст якнайважливіше чітко відбився в подальших змінах текстів, поки не у'явився той остаточний варіант, що відобразив усталену соціально-політичну ситуацію.

Всі правом документи, Статути є єдиними з існуючих на наш час джерел, що дозволяють максимально точно прослідкувати за розвитком основних функцій ВБУ в контексті соціально-політичних змін на Україні, в Академії наук та ролі академічної бібліотеки як наукової та національної. Точне датування більшість з них стало можливим завдяки невідомості С.І.Маслова, який записував на краях документи час його отримання для роз'яснень. У тих випадках, коли проект розглядався на Раді бібліотекарів та Раді бібліотеки, його датування здійснювалося за часом обговорення проекту. Найбільший інтерес становлять Статути, що розроблялися в 1930–1934 рр., але не були затверджені ВУАН, тому що не встигли за зміною ситуації в Академії. Вони відображають процес деформування ідеї

308

Гарбар, Л. В. Розвиток бібліотечної справи та бібліотекознавства у Національній (Всенародній) бібліотеці України (1918–1933) / Л. В. Гарбар // Рукописна та книжкова спадщина України : археогр. дослідж. унік. архів. та бібл. фондів / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. – Київ, 2012. – Вип. 15. – С. 198–222. – Доступно також: http://rksu.nbuu.gov.ua/doc/rks_2012_15_15.

Проаналізовано організаційний період становлення Національної (Всенародної) бібліотеки України, діяльність Тимчасового комітету з її заснування, теоретичний аспект концепції та організаційну структуру Бібліотеки. Зокрема розглянуто службові документи Всенародної бібліотеки України, в розробці та редагуванні яких **С. П. Постернак** брав безпосередню участь (статути Бібліотеки, положення, інструкції, доповідні записки тощо).

УДК 027.94(477)"19"

Л. В. Гарбар
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського

РОЗВИТОК БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ ТА БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА У НАЦІОНАЛЬНІЙ (ВСЕНАРОДНІЙ) БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ (1918–1933)

Протягом організаційний період становлення Національної (Всенародної) бібліотеки України, діяльність Тимчасового комітету з її заснування, теоретичний аспект концепції та організаційну структуру Бібліотеки. Зокрема розглянуто службові документи Всенародної бібліотеки України, в розробці та редагуванні яких С. П. Постернак брав безпосередню участь (статути Бібліотеки, положення, інструкції, доповідні записки тощо).

Історія розвитку бібліотечної справи та бібліотекознавства у Всенародній бібліотеці України в 1918–1933 рр. має на сьогодні значну історіографію, яка переважно сформувалася впродовж останніх двадцяти років. Вона складається як із загальних праць, зокрема найбільш фундаментальними є монографії Л.А. Дубровіної та О.С. Онисенко¹, В.В. Марусевич², О.П. Степанюк³, окремих публікацій щодо статутів Бібліотеки та обслуговування в ній, а також з окремих досліджень життя та діяльності відомих учених, які працювали в Бібліотеці.

У монографії Л.А. Дубровіної та О.С. Онисенко, спеціально присвяченій створенню та функціонуванню НБУЗ, з історичної точки зору розглядалися загальні тенденції розвитку бібліотеки на різних напрямках бібліотечної діяльності, в тому числі встановлені основні напрями розвитку бібліотекознавства, названі імена діячів бібліотечної справи, вперше поєднані інтегровано з створення концепції, розроблення наукових досліджень та організацію бібліотеки, формування бібліотечних технологій. Однак основна мета

© Л. В. Гарбар, 2012

Свобода, А. Історія створення та напрями діяльності Інформаційно-бібліотечної ради НАН України як дорадчого та консультативного органу вчених / Алла Свобода // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – Київ, 2012. – Вип. 34. – С. 156–170. – Доступно також: http://np.nbuv.gov.ua/doc/nprnbuimviv_2012_34_18.

У статті простежується історія створення Бібліотечної комісії (згодом Бібліотечної ради, Інформаційно-бібліотечної ради) АН України за ініціативи С. П. Постернака.

Гарбар, Л. Внесок вчених Всенародної бібліотеки України у розвиток бібліотечної каталогізації в 20-х – 30-х роках ХХ ст. / Лариса Гарбар // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – Київ, 2012. – Вип. 34. – С. 425–437. – Бібліогр.: с. 434–437. – Доступно також: http://np.nbuv.gov.ua/doc/nprnbuimviv_2012_34_38.

Розкрито персональний внесок у розробку теоретичних і практичних питань каталогізації співробітників ВБУ (нині – Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського): Ю. О. Меженка, **С. П. Постернака**, В. О. Козловського, О. І. Полуляха, О. Г. Кісея, О. З. Бродовської-Краковецької, Н. В. Кравченко-Максименкової, Т. М. Марковської-Масленкової, М. Ф. Оксіюка, Г. І. Поповича. Вперше подано біографії маловідомих бібліотекознавців.

РУКОПИСНА
ТА
КНИЖКОВА
СПАДЩИНА
УКРАЇНИ

2024 1(32)

4 (276) 2024

БІБЛІОТЕЧНИЙ ВІСНИК

Do 80-bills H6VB

18

Галина Ковальчук,
к.і.м., завідувачем стародруків та
бібліофілії Національного історико-філологічного інституту ім. Т.Г.Шевченка НАН України

Керівники ВБУ-НБУВ (1918-1998)

Уперше у вітчизняному книгознавстві в стилі, близький до енциклопедичної форми поданої біографії всіх директорів та керівників Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ВБУ, БАН, ДПБ, ЦНБ, НБУВ). Опрацьовується деякі раніше не відомі факти, частини яких вказані в архівах СБУ. Розкривається внесок кожного з керівників в українське бібліотекознавство, їх роль у розвитку бібліотечної справи та Бібліотеки, точний довідок.

Тимчасовий Комітет (ТК) для заступництва Української бібліотеки Університетського Лікаря в м. Києві (утворений 2 січня 1918 р.).
Варшавський Високий інститут (1863-1945) - галузь Вищої технічної освіти в 1918-1919 рр., видатний природознавець, основоположник геології, біології, гігієни, мінералогії та металургії, доктор наук, професор.

© Anderson (Acme Books) 2011

TABLE 4

Type:

академік Російської та Української академії наук, перший президент УАН. Заслужений фахівець-металург, доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент уряду, член-кореспондент уряду, член-кореспондент уряду, член-кореспондент уряду. По місті Національної бібліотеки в структурі Академії наук йдеться в його статті «В справі заснування Української Академії Наук у Києві» (збірник «Українська наука в Києві», 1920-1921, т. 1, с. 1-10).

TABLE 4

Type:

Ковальчук, Г. І. Доля репресованих директорів Всенародної бібліотеки України у 20–30-х роках / Г. І. Ковальчук // Рукописна та друкована спадщина України : археогр. дослідж. унік. архів. та бібл. дослід. / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. – 1998. – Вип. 4. – С. 3–21. – Доступно також: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000000548>.

Ковальчук, Г. Керівники ВБУ–НБУВ (1918–1998) / Галина Ковальчук // Бібл. вісн. – 1998. – № 5. – С. 18–28. – Доступно також: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000868252>.

Ковальчук, Г. Директори Всенародної бібліотеки України (20–30-ті рр.) / Галина Ковальчук // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 2000. – № 2/4 (13/15). – С. 179–206. – Доступно також: http://history.org.ua/JournALL/gpu/gpu_2000_2/gpu_2000_2.pdf.

Уперше у вітчизняному книгознавстві в стислій до енциклопедичної форми подаються біографії всіх директорів та керівників Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ВБУ, БАН, ДПБ, ЦНБ, НБУВ). Розкривається внесок Вернадського В. І., Багалія Д. І., Тутковського П. А., **Постернака С. П.** в українське бібліотекознавство.

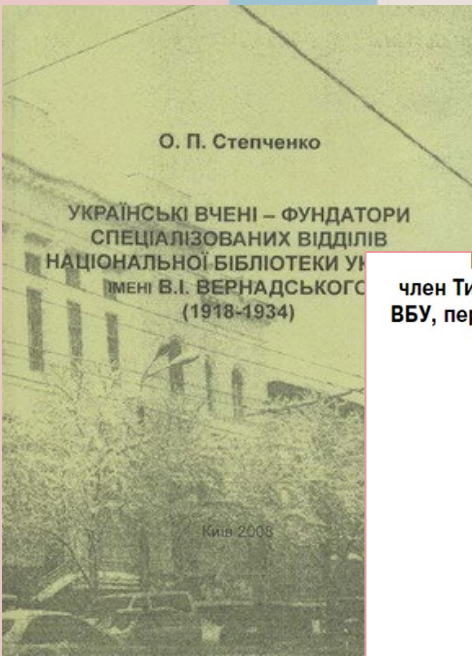
Матусевич, В. В. Науково-дослідна комісія бібліотекознавства та бібліографії Всенародної бібліотеки України: завдання й напрями діяльності (1925–1929) / В. В. Матусевич // Рукописна та книжкова спадщина України : археогр. дослідж. унік. архів. та бібл. фондів / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. – 1998. – Вип. 4. – С. 22–38. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_1998_4_2.

Матусевич, В. В. Діяльність Науково-дослідної комісії бібліотекознавства та бібліографії ВБУ в 1925–1933 рр. / В. В. Матусевич ; ред.: О. С. Онищенко ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 1998. – 121 с.

Висвітлено історію організації і напрями діяльності (1925–1933 рр.) Науково-дослідної комісії бібліотекознавства та бібліографії Всенародної бібліотеки України. Визначено внесок Комісії та її окремих діячів у розвиток бібліотечної справи в Україні: **С. П. Постернака**, Д. А. Балики, В. О. Козловського, М. І. Ясинського, Н. В. Піскорської, С. І. Маслова, М. І. Сагарди та ін.

Постернак Степан Пилипович // Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.) : матеріали до біобібліогр. словника / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису ; [редкол.: Г. В. Боряк та ін. ; авт.-уклад. Л. В. Гарбар ; дизайн обкл. О. М. Гальченко]. – Київ : [б. в.], 2017. – С. 365–366. – Доступно також: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0002146.pdf.

Постернак Степан Пилипович
член Тимчасового Комітету для заснування
ВБУ, перший офіційний директор Бібліотеки
в 1922–1929 рр.

Моя

Постернак Степан Пилипович, член Тимчасового комітету для заснування ВБУ, перший офіційний директор Бібліотеки в 1922–1929 рр. / Степченко О. П. // Українські вчені – фундатори спеціалізованих відділів національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1918–1934) / О. П. Степченко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису ; [А. Дубровіна (відп. ред.). – Київ : НБУВ, 2008. – С. 128–139. – Доступно також: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0007360>.

Первак, Т. Лиш храм збудуй, а люди в нього придуть [Електронний ресурс] : (до 135-річчя від дня народження Степана Пилиповича Постернака) / Тетяна Первак // Б-ка у форматі Д° : [електрон. журн.] / Нац. б-ка України для дітей, Укр. асоц. працівників б-к для дітей. – Електрон. дані. – Київ, 2020. – № 2. – С. 52–54. – Режим доступу: <https://chl.kiev.ua/d0/Content/pdf/121.pdf>. – Назва з екрана.

ПОСТЕРНАК Степан Пилипович (27.04.1885, с. Степанівка Нижньосірогопського пов. на Чернігівщині – 19.01.1939, м. Київ) — дослідник історії освітнього руху і бібліотечної справи в Україні, бібліограф, бібліотекознавець, педагог, перший дир. ВБУ при ВУАН. З сім'ї священика.

Освіту одержав у Нижньосірогопському іст.-філол. ін-ті та на іст.-філол. ф-ті Петербурзького ун-ту, який закінчив в 1911. Працював викл. історії та рос. мови в Таврійському, а потім — у Таганрозському комерційному училищі. Після Лютневої революції 1917 був обраний до складу виконкому Таганрозської Ради роб. і сел. депутатів. У грудні 1917 повернувся в Україну, де продовжував пед. діяльність (працював на курсах підготовки учителів, у Комісаріаті нар. освіти, у виконавчому відділі Наркомосу України, у Київському та Черкаському НОУ). З 1921 діяльність була тісно пов'язана з ВУАН (кер. секції історії освіти Пед. комісії, кер. Комісії для складання енцикл. словника, заст. голови Бібліот. комісії, чл. Комісії краєзнавства, чл. Ради ВУАН). З 28.03.1922 — чл. та заст. голови Тимчасового комітету для заснування ВБУ. 26.03.1923 був обраний дир. бібліотеки і працював на цій посаді до листопада 1929. Був також головою Наук.-досл. комісії бібліотекознавства (ОДБКУ), ред. «Бібліотечних збірників» ВБУ і ж. «Бібліотекознавство та бібліографія». Автор праць з теорії бібліографії та бібліотекознавства, написаних у збірниках і журналах за 1917–1928.

18.10.1929 був заарештований. Його звинуватили в приналежності до т. зв. «Спілки виконавців України» та «Братства Української Державності» (БУД). Через відсутність доказів його справу 20.05.1930 було закрито. Варуге був заарештований 30.12.1937 за участь в «антирадянських терористичних організаціях»: «БУД», «СВУ» та «УВО». 31.12.1937 був будь-якого попереднього складства був засуджений «трибуналом» при Київському обл. управлінні НКВС УРСР до розстрілу. Реабілітований посмертно у 1989.

Тв.: Із історії освітнього руху на Україні за часів революції 1917–1919 рр. — К., 1920; Вспомогателі бібліотеки України при Всеукраїнській Академії наук. — К., 1923; За принципі колективного авторства. — М., 1935.

Дж. / *лит.*: ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 12. — Спр. 5729; ЦДАГО України. — Ф. 263. — Оп. 1. — Спр. 42662, 58634; ІР НБУ ім. В.І. Вернадського. — Ф. 52, ЕУ. — Т. 6. — 1970. — С. 2275; Історія Академії наук України, 1918–1923: Документи і матеріали. — К., 1993. — С. 533–534; Історія Національної Академії наук України, 1924–1928: Документи і матеріали. — К., 1998. — С. 517; Ковальчук Г.І. Репресовані директори ВБУ // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: Наук. праці НБУВ. — Вип. 1. — К., 1998. — С. 39–45; Стрижакський Г.В. Дієчі України доби національно-визвольних змагань (1917–1920) // Історія в школі. — 1999. — № 1–2. — С. 50–51; Стегненко О.П. Українські вчені-фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (1918–1934). — К., 2008. — С. 128–139; Українські історики ХХ століття: Біобібліогр. довідник. Серія «Українські історики». — Вип. 2, ч. 3. — К., 2006; Енциклопедичний довідник «Історична наука у Національній академії наук України в особах».

Постернак Степан Пилипович // Українські історики міжвоєнного періоду. 1918–1939 : біобібліогр. / М-во культури та стратег. комунікацій України, Нац. іст. б-ка України ; [упоряд.: О. Литвин, З. Мусіна ; наук. ред. Г. Боряк ; наук. конс. О. Юркова ; ред.: Д. Стегній, І. Однопозов]. – Київ : [б. в.], 2024. – С. 545. – Доступно також: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lytvyn_Olha/Ukrainski_istoryky_miz_hvoiennoho_periodu_19181939_Biobibliohrafiia.pdf?PHPSESSID=rut7lpnup07gh9uuovort0k7g4.

Постернак Степан Пилипович // Історична наука у Національній академії наук України в особах : енцикл. довід. / НАН України, Ін-т історії України. – Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. – С. 539–540. – Доступно також: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELI&Image_file_name=book/0014576.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0.

5044. Лещко, С. М. Літописці Української академії наук: Наталія Дмитрівна Полонська-Василенко / С. М. Лещко // Українська біографістика : зб. наук. пр. - 2019. - Вип. 17. - С. 56-71. - Бібліогр.: 15 назв.
5045. Гарбар, Л. В. Полонська-Василенко Наталія Дмитрівна (1884-1973): нові документи з доробку жінки / Л. В. Гарбар // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації: матеріали Міжнарод. наук. конф. - Київ, 2020. - С. 609-613. [Зберігається у фонді НБУ]
5046. Пилипчик, Я. І. Наталія Полонська-Василенко: становлення особистості нової генерації / Я. І. Пилипчик, Н. Р. Тетянова // Вісник студ. наук. т-ва ДНУ ім. Василя Стуса. - 2020. - Т. 2, № 12. - С. 96-99. - Бібліогр.: 9 назв. [Зберігається у фонді НБУ]
БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖИКИ ТА СПИСКИ
5047. Полонська-Василенко Н. Д. – видатний український історик, філософ, археолог: біобібліографічний нарис / Головне управління культури і мистецтва та співроки культурні спадщини Київської міської державної адміністрації; уклад. Л. М. Дроменко. - Київ, 2003. - 50 с. [Зберігається у фонді НБУ]
5048. Н. Д. Полонська-Василенко : подальші документарні матеріали в архівах України / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Запоріж. наук. т-во ім. Я. Новицького ; упоряд. І. В. Верба, С. Г. Водушка, Н. І. Швайба. - Київ : Запоріжжя : Таврія, 2008. - 366 с. - Бібліогр.: с. 528-533 (58 назв.). - Імен. покажч.: с. 334-350. - (Старожитності Піднісній України; вип. 19). [Зберігається у фонді НБУ]
Див. також №: 450, 1064, 1074, 2501, 4107, 4143, 5923.
ПОСТЕРНАК СТЕПАН ПИЛИПОВИЧ (1885–1938)
НАУКОВА СПАДЩИНА
зібрання творів, окремі видання
5049. Постернак, С. П. Із історії освітнього руху на Україні за часів революції 1917–19 рр. / С. П. Постернак : Всеукраїнський кооперативний видавничий союз. - Київ : Друкар, 1920. - 128 с. - (Видатно-педагогічна бібліотека). [Зберігається у фонді НБУ]
УКРАЇНСЬКІ ІСТОРИКИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ: 1918–1939. БІОБІБЛІОГРАФІЯ 545

СТЕПАН ПОСТЕРНАК

Стрішенець Надія

Степан Постернак

Простежити історію Національної бібліотеки України через відтворення постатей її директорів – далеко не єдиний, але, безперечно, цікавий шлях дослідження. Рівень розвитку Бібліотеки визначався не лише оточуючими умовами чи пануючою владою, а залежав і від масштабу особистості, що стояла на чолі.

Степан Постернак належить до найяскравіших постатей керівників НБУВ. Дослідженню його біографії, внеску до українського бібліотекознавства присвячена ця стаття.

Степан Пилипович Постернак був першим керівником Всенародної (Національної) бібліотеки, чия посада іменувалася саме як «директор», адже введена була далеко не відразу.

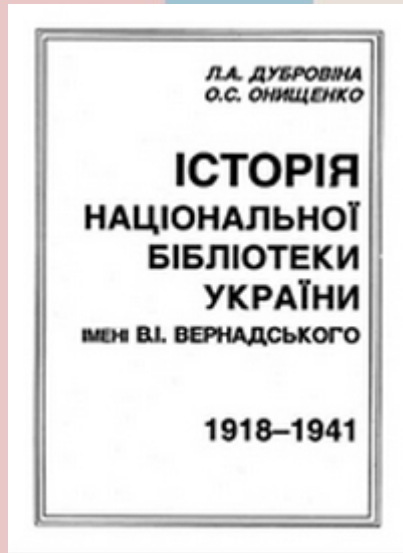
До 1923 р. на чолі Бібліотеки стояв Тимчасовий комітет (ТК) для заснування Національної бібліотеки, а функції безпосереднього керівника виконував голова Ради бібліотекарів. Перший голова Ради бібліотекарів, Євген Олександрович Кивлицький, був обраний 12 вересня 1919 р., а

його наступник, Юрій Олексійович Іванов-Меженко, через рік – 7 вересня (25 серпня) 1920 р. Після звільнення Ю. Меженка (20 березня 1922 р.) з посади голови Ради бібліотекарів ТК (24 березня) ухвалив рішення, за яким голова ТК (обов'язки якого на той час виконував В.О. Кордт) ставав одночасно й головою Ради бібліотекарів. Ця зміна Інструкції Комітету була затверджена Спільним зібранням Академії наук 27 березня.

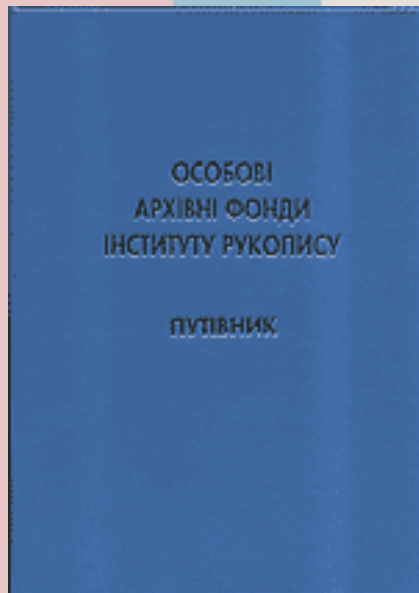
Відразу після цих подій, 28 березня 1922 р., до ТК комітету було обрано С.П. Постернака. Обшир завдань та обсяг роботи зі створення книгозбірні потребували повсякчасної копіткої управлінської роботи, якої В.О. Кордт, не працюючи постійно в Бібліотеці, забезпечити не міг. Тому незабаром (19 травня 1922 р.) Комітет ухвалив рішення «просити С. Постернака бути в Раді бібліотекарів і завідувати бібліотекою». За діючою інструкцією, Рада сама обирала голову. Тому перше ж засідання Ради, на якому Постернак головував, заявивши, що йому «доручено Комітетом вести провід в Раді бібліотекарів», починається з

Стрішенець, Н. Степан Постернак / Надія Стрішенець // Бібл. вісн. – 1998. – № 5. – С. 29–37. – Доступно також: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_1998_5_6.

Дубровіна, Л. А. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941 / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 1998. – 337 с. : табл. – Доступно також: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0010682>.

Враховуючи специфіку історичного розвитку бібліотечної справи в Україні і залучаючи до обігу нові джерельні матеріали, автори досліджують історію заснування Бібліотеки та основні напрями її діяльності, комплектування й функціонування її фондів, повертають науці й культурі імена людей, які віддавали Бібліотеці усі свої знання і все своє натхнення, чільне місце серед яких займає постать **С. П. Постернака**.

Постернак Степан Пилипович / С. В. Сохань // Особові архівні фонди Інституту рукопису : путівник / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису ; [редкол.: О. С. Онищенко (відп. ред.), Г. В. Боряк, С. Г. Даневич (відп. секретар), Л. А. Дубровіна (заст. відп. ред.), Н. М. Зубкова, Т. І. Ківшар, С. Г. Кулешов, В. Ю. Омельчук, Ю. А. Пінчук, П. Т. Тронько]. – Київ : [б. в.], 2002. – С. 452–454. – Доступно також: https://old.archives.gov.ua/Publicat/Guidebooks/Putivnyk_IR.php.

УШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ С. П. ПОСТЕРНАКА

**Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського**

ПРО БІБЛІОТЕКУ НОВИНИ ЧИТАЧАМ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕКАРЯМ

Головна > 3 нагоди роковин смерті репресованого директора Всенародної бібліотеки України (нині – Національної бібліотеки педагога Степана Пилиповича ПОСТЕРНАКА (27.04.1885–19.01.1938))

Галерея

3 нагоди 80-ліття з дня смерті репресованого директора Всенародної бібліотеки України (нині – Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського), бібліотекознавця, бібліографа, організатора бібліотечної справи в Україні, педагога, історика освітнього руху, громадського діяча **Степана Пилиповича Постернака** (27.04.1885–19.01.1938) та 100-річчя від дня заснування головної книгозбірні держави представляємо документи, що зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Нині виповнюється 80 років періоду Великого терору – масштабної кампанії масових репресій громадян, що була розгорнута в СРСР у 1937–1938 рр, під час якої на території УРСР, згідно з оцінками істориків, було засуджено 198 тис. 918 осіб. Не оминула ця «машина смерті» й співробітників Всенародної бібліотеки України, зокрема її першого

3 нагоди роковин смерті репресованого директора Всенародної бібліотеки України (нині – Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського), бібліотекознавця, педагога Степана Пилиповича Постернака (27.04.1885–19.01.1938)
[Електронний ресурс] / підгот. Л. В. Гарбар // НБУ імені В. І. Вернадського – Електрон. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4349>. – Назва з екрана.

Перший директор Всенародної бібліотеки України

До 115-річчя від дня народження С.П. Постернака
(1885-1938)

Степан Пилипович Постернак – перший керівник Всенародної бібліотеки України (ВБУ); нині – Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського НАН України. Він був обраний на цю посаду у березні 1923 р.

Кілька десятиліть ім'я С.Постернака фактично знаходилося під забороною, відомостей про його діяльність не було навіть у спеціальних вузівських курсах з історії чи організації бібліотечної справи. У коротенькій біографічній довідці в "Енциклопедії українознавства" нез'ясованими лишаються навіть роки його життя. Рік народження поданий невірно, а рік смерті не вказаний. Натомість зазначено: "Репресований на початку 1930-х років, дальша доля невідома".

С.П. Постернак народився у с. Степанівка Ніжинської округи. У 1905 р. вступив на 1 курс Ніжинського історико-філологічного інституту. Провчившись три роки, він переводиться до Санкт-Петербурзького історико-філологічного інституту. В березні 1910 р. залишає навчання там й відвідує лекції в університеті. По закінченні університету працює у комерційних школах в Умані (1911), Тихорецьку (1912-1914), Таганрозі (1914-1917).

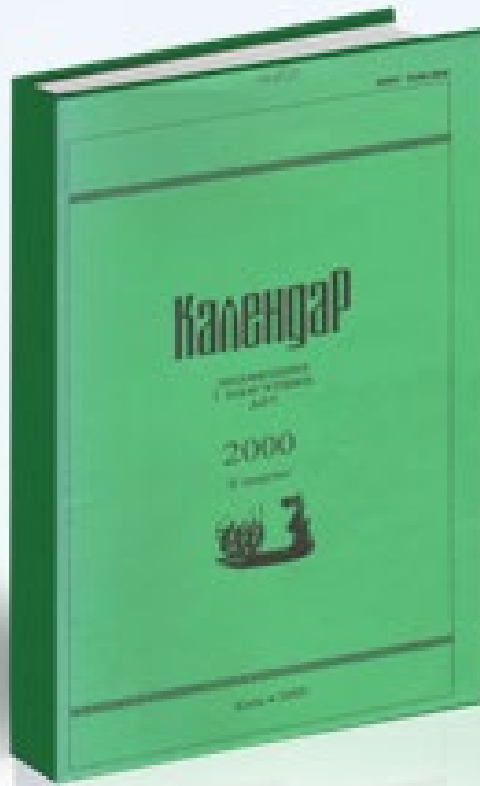
В Умані С. Постернак затримався недовго. У Тихорецьку уперше прилучився до бібліотечної справи. Проте незабаром виїхав і звідти. З осені 1914 р. Степан Пилипович, уже в Таганрозі, залучений до реорганізації роботи міської бібліотеки.

Втім, Таганрог мало чим відрізнявся від Тихорецька. Праця вчителем російської мови та історії, доповнювана читанням лекцій, не давала втіхи. Невдоволений, морально пригнічений, Постернак у листах скаржився на внутрішній стан, негаразди зі здоров'ям. Прагнучи більшого, але оточений переважно сірістю, він написав: *"Мертвіє і засихає душа"*.

Лютнева революція принесла надію на зміни, проте викликала й суперечливі почуття: *"І вітаю, і боюся. Боюся занадто великий крок ми зробили, а я ж знаю, що не може вчорашній раб стати враз дійсно вільною людиною. Боюся нової масової психології "вільної" людини"*.

З початку березня Постернак щодня виступає на мітингах, входить до загальнономіського розпорядчого комітету... "А сьогодні ще вибрали проти моєї волі і бажання в Совет Рабочих Делутатов", – писав він у ті дні.

Перший директор Всенародної бібліотеки України :
до 115-річчя від дня народж. С. П. Постернака (1885–1938)
/ С. С. Савченко // Календар знаменних і пам'ятних дат.
– 2010. – № 2. – С. 37–42. – Бібліогр. у кінці ст. – Доступно
також: <https://biblio.lib.kherson.ua/pershiy-direktor.htm>. –
Назва з екрана.

Сини волі в часи несвободи [Електронний ресурс] : [фотодокументальна виставка] // Биківнянські могили : національний історико-меморіальний заповідник. – Електрон. дані. – Київ, 2024. – Режим доступу: <https://bykivnia.org.ua/vidkrylas-fotodokumentalna-vystavka-syny-voli-v-chasy-nesvobody/>. – Назва з екрана.

1 березня 2024 року в Історико-краєзнавчому музеї Ізяславської громади відбулося відкриття фотодокументальної виставки «Сини волі в часи несвободи», присвяченої репресованим діячам Української революції 1917–1921 рр., знищеним більшовицьким тоталітарним режимом та похованим на території Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили». Ця виставка реалізовується у рамках спільного проєкту КЗ «Ізяславський центр культурних послуг» та НІМЗ «Биківнянські могили» (м.Київ).

Серед представлених на виставці особистостей – Теофан Черкаський, Міністр преси і пропаганди УНР, Федір Крижанівський, політичний діяч, один із засновників Української Центральної Ради, Людвік-Бернард Розенберг, політичний і військовий діяч, Костянтин Малюшкевич, архієрей УАПЦ, Юхим Калішевський, церковний діяч, єпископ УАПЦ, **Степан Постернак**, перший директор Всенародної бібліотеки України (нині – НБУ імені В. І. Вернадського), Дмитро Пінчук, кобзар, учасник Бориспільського антибільшовицького повстання та ін.

Адреса:

**вул. Берлінського М., 9
Київ, 04060**

Україна

<https://dnrb.gov.ua/ua/>

E-mail:

dnrb@i.ua (для офіційних звернень)

dovidka_dnrpb@i.ua (для довідок)

fond.dnrpb@ukr.net (послуги для віддалених користувачів)

**Виставку підготували: Фіх В. – провідний бібліотекар, відділу зберігання фонду, обслуговування користувачів і соціокультурної діяльності,
Лапада М. Х. – головний бібліограф відділу зберігання фонду, обслуговування користувачів і соціокультурної діяльності
Відповідальна – завідувач відділу Бондарчук О. Б.**

Використано матеріали з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та інтернет-ресурси (дата звернення 10.04.2025).